

SLOVENSKI ROKOPISI IN IZVIRNO ARHIVSKO GRADIVO, OBRAVNAVANI V *ENCIKLOPEDIJI SLOVENSKE KULTURNE ZGODOVINE NA KOROŠKEM, OD ZAČETKOV DO LETA 1942*

*Bojan-Ilija Schnabl, **Katja Sturm-Schnabl

*Svinča vas/Štalenska gora

**Institut für Slawistik, Dunaj

Bojan.Schnabl@gmail.com, Katja.Sturm-Schnabl@univie.ac.at

DOI:10.4312/Obdobja.36.385-392

Enciklopedija slovenske kulturne zgodovine na Koroškem, od začetkov do leta 1942 je temeljno znanstvenoraziskovalno, interdisciplinarno in interkulturno delo, ki v veliki meri sloni na izvirnem raziskovalnem delu na terenu ter arhivskem gradivu številnih javnih in zasebnih arhivov na avstrijskem Koroškem in drugje. Poleg tega upošteva številne izvirne rokopise oz. vire za jezikovno zgodovino v javnem prostoru.

V geslih predstavljeno in deloma tudi prvič objavljeno izvirno jezikovno gradivo obsega znane vire iz starejše dobe ter številna besedila bukovništva, bukovnikov in glasbene zgodovine. Na virih temeljijo številne izvirne biografije. Pomembni so novo odkriti rokopisi in na novo najdene unikatne knjige, ki so prišle na dan prav med raziskovalnim delom za enciklopedijo. Pomembni arhivski viri so tudi farne kronike in deloma neobjavljeni zapisniki kulturnih društev. Posebno zanimivi so javni napisi v cerkvah ali na umetniških delih, kot so kronogrami, nagrobni napisi ali križevi poti. Neprecenljiv vir za (državno)pravno zgodovino predstavljajo posamezni dokumenti, npr. *Celovski tržni red* (1793), ali pa katastri (zlasti stare občine Šenttomaž in širšega Celovškega polja) in dvojezični zakoniki, kot sta koroški *Deželni* ter *Državni zakonik* (od leta 1848 dalje).

enciklopedija, koroški Slovenci, kulturna zgodovina, rokopisi, primarni viri

The Encyclopaedia of Slovene Cultural History in Carinthia from the Early Beginnings until 1942 represents a fundamental interdisciplinary and intercultural research project largely based on research in the field as well as in public and private archives, and one that takes into consideration numerous authentic manuscripts or sources from the history of the public language. The sources that are described or/and published for the first time in various entries encompass known sources from ancient (medieval) times as well as numerous texts from autodidactic authors called »bukovniki« (bookmen) and from the history of music. Numerous original biographies are based on archive sources. There are also newly discovered manuscripts as well as examples of unique books, parish chronicles and unpublished minutes of cultural associations, public inscriptions in churches and on art works such as chronograms, inscriptions on grave stones and painted ways of the cross as well as linguistic sources relevant to legal history such as the bilingual (German, Slovene) market rules for Klagenfurt/Celovec from 1793, cadastral maps (from St. Thomas/Šenttomaž and the wider area) and the bilingual Carinthian and State law gazettes (from 1848 onwards).

encyclopaedia, Slovenes from Carinthia, cultural history, manuscripts, primary sources

1 Uvod

Enciklopedija slovenske kulturne zgodovine na Koroškem, od začetkov do leta 1942 (ESKK)¹ (Sturm-Schnabl, Schnabl 2016) je nastala na osebno iniciativo prof. dr. Katje Sturm-Schnabl, ki je leta 2006 avstrijskemu skladu za znanstveno raziskovanje FWF predlagala t. i. »Personal-Projekt« z namenom, da bi imel nemško govoreči prostor dostop do znanja o »slovenskem jeziku in literaturi« na avstrijskem Koroškem.

Izdajatelj sva od leta 2010 naprej na osnovi znanstvene potrebe in novo odkritih virov projekt konceptualno razširila tako v interdisciplinarni kot tudi v interkulturni perspektivi in dodala številna kulturno-zgodovinska področja, kot so državnopravna in ustavna zgodovina, področja umetnostne zgodovine, številne biografije kulturnih aktivistov, politikov raznih strank in državnikov ter sociolingvistika ali dvojezična terminologija. Pri ESKK je sodelovalo 160 avtorjev posameznih gesel ter številni posamezniki in ugledne ustanove, ki so dali na razpolago izvirno arhivsko gradivo. Avtorji gesel prihajajo iz avstrijske Koroške – zlasti številni kulturni aktivisti s terena –, širše Avstrije, Slovenije ter Nemčije, Italije, Rusije in ZDA.

V Avstriji oz. v nemško govorečem jezikovnem in strokovnem prostoru je ESKK našla živahen odmev. Mdr. je Republika Avstrija ESKK leta 2016 nominirala za nagrado Max Van der Stoel, ki priznava delovanje v podporo narodnostnim manjšinam v okviru mednarodne Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE). V Nemčiji je izšla recenzija pri v IFB (Steinke 2016), na Koroškem govor Wilhelma Wadla, direktorja Deželnega arhiva (Wadl 2017a, 2017b), v tisku je Koder 2017. Prva tiskana znanstvena predstavitev ESKK v Sloveniji je izšla v reviji *Studia mythologica Slavica* (SMS) 19 (Schnabl 2016a), druga je pričujoči prispevek.

2 Metodologija

O metodologiji ESKK v SMS piše:

Vsa pričujoča kulturološka raziskovanja slonijo na temelju neizključujočega in integrativnega pojmovanja kulturoloških konceptov, to pomeni, da izhajajo iz predpostavke, da je povsem možno in legitimno, da obstajajo še druge znanstvene perspektive in s tem še druga težišča. Tak transkulturni pristop, ki pa po drugi strani tudi ne skriva svojih korenin, je sam po sebi inovativen. Zato sva izdajatelja večkrat poudarila, da (kulturno) zgodovinopisje dandanes nikakor ne more biti ekskluzivno in da enciklopedija ne služi katerikoli državni ideologiji, ampak da je temeljno znanstvenoraziskovalno delo. V enciklopediji so objavljeni [med drugim] izsledki izvirnih in inovativnih terenskih raziskav in mikroštudije, nove temeljne raziskave s področja kulturne zgodovine [...]. (Schnabl 2016a)

Vsa gesla vsebujejo po možnosti informacije o arhivih, arhivskem gradivu/pri-marnih virih, prav tako o literarnih delih ali spletnih virih in straneh ter o sekundarni literaturi po možnosti v obeh deželnih jezikih avstrijske Koroške. Tako naj bi bilo

¹ V nadaljevanju so avtorji gesel ESKK navedeni v oglatih oklepajih.

omogočeno nadaljnje znanstvenoraziskovalno delo in kritično znanstveno branje ter recepcija ESKK.

Reintegracija Celovškega polja kot celovitega kulturno-geografskega prostora v znanstveno zavest je primer bistvenega znanstvenoraziskovalnega dognanja ESKK. Več kot 60 gesel metodološko sloni po eni strani na temeljitem poznavanju terena oz. na novih terenskih raziskavah ter po drugi strani na raziskovanju arhivskih virov. Tudi izvorna koroško-slovenska oz. celo slovenska ustavna zgodovina sta postavljeni na nove temelje in predstavljajo mejnik v slovenskem zgodovinopisju ter prav tako slonijo na izvirnem znanstvenoraziskovalnem delu na terenu, v arhivih ter poleg tega na novi oceni že znanih virov v avstrijski strokovni literaturi.

2.1 Arhivi

ESKK oz. avtorji njenih gesel črpajo svoje znanje in vire iz številnih koroških in tujih uradnih, cerkvenih, znanstvenih ter osebnih arhivov. To so v Celovcu Alpen-Adria Universität, Bundesdenkmalamt, Landeskonservatorat für Kärnten, Diözesanarchiv der Diözese Gurk, Geschichtsverein für Kärnten, Kärntner Landesarchiv, Kärntner Landtag, Kunstsammlung des Landes Kärnten, v Šmohorju Gailtaler Zeitbilder. V ta sklop lahko prištejemo razne občinske arhive (npr. arhiv občine Štalenska gora z dragocenimi katastrskimi kartami).

Tudi arhivi izven ožjega ozemlja imajo zaklade, ki so pomemben vir znanja o slovenski kulturni zgodovini na Koroškem, tako na Dunaju npr. Österreichisches Staatsarchiv (HHStA), Österreichische Nationalbibliothek, Parlamentsbibliothek (Parlament Wien) ter plemiški arhiv Adler in Universität Bamberg.

Poseben ustanovni okvir kulturnega delovanja in ohranjanja kolektivnega spomina skozi arhiviranje virov predstavljajo tudi krovne ustanove narodnostne skupnosti na Koroškem oz. v Avstriji s sedežem v Celovcu: Narodopisni inštitut Urban Jarnik, Slovenska študijska knjižnica Celovec, Krščanska kulturna zveza, Mohorjeva družba in založba, Nedelja, Slovenska prosvetna zveza, Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu, Založba Drava, Zveza slovenskih organizacij. Temu lahko prištejemo gradivo arhiv in knjižnico Kluba slovenskih študentov in študentk na Dunaju ter avstrijsko-štajersko društvo Člen 7/Artikel 7 (Bad Radkersburg/Radgona – Gradec).

Izredno pomembni so tudi arhivi posameznih kulturnih društev na terenu, ki so predstavljeni ali uporabljeni v posameznih geslih: »Bilka, Katoliško slovensko izobraževalno društvo« (Bilčovs) [P. SKETELJ], »Borovlje, Slovensko prosvetno društvo 'Borovlje'« [F. WAKOUNIG], »Brdo, Katoliško slovensko izobraževalno društvo« [U. SEREINIG], »Danica, Katoliško izobraževalno društvo« (Šentprimož) [S. WAKOUNIG], »Dobrač, Slovensko tamburaško in pevsko društvo« (Brnca) [U. SEREINIG], »Edinost Pliberk« [B. STURM], »Edinost Šenttomaž« [K. STURM-SCHNABL], »Edinost Škofiče« [A. MALLE], »Globasnica, Slovensko izobraževalno društvo« [P. SKETELJ], »Gorjanci, Izobraževalno društvo Gorjanci, Kotmara vas« [V. WIESER], »Jepa. Izobraževalno društvo 'Jepa'« (Loče) [S. TRIEBNIG], »Kočna, Slovensko krščansko izobraževalno društvo« [T. FEINIG], »Kostanje. Katoliško slovensko izobraževalno društvo za Kostanje in okolico« [R. JANNACH], »Kot, Katoliško slovensko izobraževalno društvo«

[T. STICKER], »Lipa, Katoliško izobraževalno društvo« (Velikovec) [Z. KUHLING], »Melviče, Katoliško slovensko izobraževalno društvo« [U. SEREINIG], »Planina, Katoliško prosvetno društvo v Selah« [P. ČERTOV], »Radiše, Katoliško slovensko izobraževalno društvo na Radišah« [T. OGRIS], »Schwabegg/Žvabek, Neuhaus/Suha und Leifling/Libeliče: Kulturarbeit seit 1882« [E. LOGAR], »Skala, izobraževalno in pevsko društvo« (Grabštanj) [B.-I. SCHNABL], »Srce, Slovensko katoliško izobraževalno društvo za Dobrlo vas in okolico« [D. STURM], »Šentjanž, Katoliško slovensko izobraževalno društvo za Št. Janž in okolico« [Š. PINTER], »Škocjan, Slovenska krščanska-socialna čitalnica« [A. POPITSCH], »Šmihel, Slovensko katoliško izobraževalno društvo za Šmihel in okolico« [L. BUDIN], »Trta, Katoliško slovensko izobraževalno društvo« (Žitara vas) [K. HREN], »Vogrče, Slovensko katoliško izobraževalno društvo« [U. SEREINIG], »Völkermarkter Hügelland/Velikovško podgorje, Kulturvereine« [M. KUHLING], »Zarja, Slovensko prosvetno društvo« (Železna Kapla) [I. DESTOVNIK], »Zila, Katoliško slovensko izobraževalno društvo« (Bistrica na Zilji) [U. SEREINIG], »Zvezda, Izobraževalno in pevsko društvo« (Hodiše) [U. SEREINIG]. Temu seznamu je treba prišteti še zbirno geslo o kulturnih društvih (»Kulturvereine, slowenische in Kärnten/Koroška« [A. MALLE]) ter številna gesla o drugih organizacijah družbenega in političnega udejstvovanja.

Med pomembne vire štejemo tudi zasebne arhive mdr. Petra Abuja, Teodorja in Marjete Domej, Karla Hrena, Milke Kriegl, Bojana-Ilije Schnabla, Pavla Miroslava Schnabla, Katje Sturm-Schnabl, Milka Watzka (Lisce Watzko), Petra Wiesfleckerja/Schnabla.

Arhivi v Sloveniji imajo prav tako določene dragocene zbirke, ki so relevantne za koroško kulturno zgodovino, in sicer v Ljubljani: Centralna pravosodna knjižnica, Inštitut za narodnostna vprašanja, Mladinska knjiga, Narodna galerija, Narodna in univerzitetna knjižnica, Slovenski etnografski muzej, Slovenski šolski muzej, Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, drugje po Sloveniji pa: Knjižnica Mirana Jarca (Novo mesto), Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika (Ravne na Koroškem), Koroški pokrajinski muzej (Slovenj Gradec) in Univerzitetna knjižnica Univerze v Mariboru.

Za novo in inovativno znanstvenoraziskovalno delo izredno pomembni so tudi spletni viri tako zgoraj omenjenih ustanov kot drugi, med katerimi lahko omenimo npr. zbrano koroško slovensko časopisje (www.mindoc.eu) ali zgodovinske deželne katastrofe (<http://www.kagis.ktn.gv.at> in www.gailtal-erinnern.at). Pomembni so seveda tudi sekundarni viri, objavljeni v znanstvenih delih, kot npr. toponomastika, ki sta jo zapisala Pavle Zdovc (Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem) in Eberhard Kranzmayer (Ortsnamenbuch von Kärnten), [B.-I. SCHNABL] ali disertaciji Katje Sturm-Schnabl (Sturm-Schnabl 1973) in Teodorja Domeja (Domej 1986), ki nista izšli v knjižni obliki.

Konceptualno geslo redakcije [B.-I. SCHNABL] o arhivskih zbirkah navaja preko kazalk sklop gesel s področja: »**Archivwesen**, vgl. Sachlemmata : → Archivwesen [G. Bernhard], sowie → Pfarrarchiv [P. G. TROPPER]; → Quelle [Ž. OMAN]; → Sammlung, landeskundliche [E. KODRIČ-DAČIČ]; → Slovenica im Kärntner Landesarchiv [W.

WADL]; → Slovenica-Carinthiaca in Kärntner Bibliotheken in vorjosefinischer Zeit [R. STUMFOHL]«.

Objavljeno izvirno arhivsko gradivo tako obsega tiskovine, uradne dokumente in rokopise iz javnih in zasebnih zbirk. Mdr. najdemo edine ohranjene izvode slovenskih knjig kot npr. knjige zbirke Lisce Watzko. Ključnega pomena za razumevanje zgodovine dvojezičnega koroškega deželnega zakonika sta edina dva ohranjena izvoda zakonika iz let 1857 in 1859 iz zasebnega arhiva Teodorja Domeja.

2.2 Slikovno gradivo

Slikovno gradivo ESKK šteje med primarne vire, saj je dober del tega gradiva prvič objavljen (slikovna redakcija B.-I. Schnabl). Gradivo so prispevali številni posamezniki in zgoraj omenjene ustanove. Posebno naj izpostavimo le galerijo Fritz Prause Antiquitäten, ki je dovolila fotografiranje izvirne slike Marka Pernharta, ki do zdaj v literaturi še ni bila upoštevana.

3 Tipi arhivskih virov

3.1 Srednjeveški viri

Med izvirne srednjeveške jezikovne spomenike štejemo kanon sicer že znanih virov, kot so Brižinski spomeniki, Kijevski listi [»Freisinger Denkmäler«, »Kiewer Blätter«, O. KRONSTEINER] ali Celovski rokopis [»Klagenfurter Handschrift«, I. OREL], vendar so prikazani v luči najnovejših interdisciplinarnih raziskovanj. Enako velja za inovativno kulturnozgodovinsko analizo edinstvenega zapisa »Buge was primi« [B.-I. SCHNABL]. Posebno srednjeveško arhivsko gradivo predstavljajo zapisi priseg (»Eidesformeln« [T. DOMEJ]). Poleg tega so upoštevani številni drugi srednjeveški viri, zlasti latinski, v okviru posameznih gesel kot npr. »Carmula« [D. MIHELČ], »Conversio Bagoariorum et Carantanorum«, »Historia Langobardorum« in »Kroatengau« [H. WOLFRAM] in »In Pago Crouati« [O. KRONSTEINER].

3.2 Bukovništvo in druge biografije

V posamičnih ali zbirnih geslih so prikazani številna rokopisna in bukovniška besedila in bukovniki: »Bukovništvo«, »Duhovna bramba«, »Leški rokopis«, »Maurer, Luka: Cerkevne pesmi, 1744«, »Sadnikarjev rokopis«, »Schuster, Andrej, vulgo Drabosnjak«, »Sibyllen ...« (vsa gesla [H. MAURER-LAUSEGGER]) ter »Kolomonov žegen« [M. FRANCÉ], »Antikrist« in »Črnjanski rokopis« [M. KOTNIK VERČKO], »Kernjak, Pavle« [J. NEMEC NOVAK], »Tainacher Handschrift« [M. OROŽEN], »Leder Franc, Beiname Lesičjak« [M. PIKO-RUSTIA], »Eisenkappler Passionsspiel« [E. PRUNČ], »Andraš, Miha« in »Lužnik, Amalija« [K. STURM-SCHNABL], »Listina Pilatove ustanove«, »Metarnikovo prerokovanje« in »Začetek Cerkve svete Uršule« [S. ŠULER PANDEV], »Latschacher Kirchenliedbuch« in »Treiber, Franc« [S. TRIEBNIG], »Kattnik, Josef« [P. WIESFLECKER].

Ostalih biografij v ESKK v tem sklopu zaradi obsega ni možno navesti. Nova ocena Koroške deželne ustave iz leta 1849 v dobri meri sloni na odkritju arhivskega

gradiva, vezanega na osebnost cesarskega namestnika Šlojsnika (»Schloissnigg, Johann Nepomuk« [B.-I. SCHNABL]; tudi Schnabl 2016b).

3.3 Glasbena zgodovina

Med pomembne vire je treba prišteti tudi vse vire glasbene zgodovine, ki jih je neposredno upošteval in obdelal zlasti Engelbert Logar v svojih geslih: »Chorwesen«, »Lied«, »Liederbuch«, »Liedersammlung, handschriftliche«, »Volkslied« in »Volkslied, geistliches« (vsa gesla [E. LOGAR]). Tudi geslo o slovenskem tamburaštvu šteje v ta sklop (»Tamburizzamusik« [H. GABRIJEL]), prav tako gesla o cerkvenih zborih: »Kirchenlied« [J. ROPITZ], »Kirchenchor von Schiefing/Škofiče« [A. MALLE], »Zvezda, pevsko društvo (Hodiše)« [U. SEREINIG] in »Kirchenchor von Eberndorf/Dobrla vas« [D. STURM].

3.4 Jezikovna zgodovina, sociolingvistika in kulturna zgodovina

Dialektologija, jezikovna zgodovina in sociolingvistika so področja, ki slonijo ali na terenskem delu ali na obdelovanju zvočnega arhivskega gradiva in pisnih primarnih virov ter literature. Izdelana so gesla o vseh narečnih in kulturno-geografskih področjih, tako npr. o poljanščini Celovškega polja (»Klagenfurter Feld, Mundart« [K. STURM-SCHNABL]) ter o samem polju (»Klagenfurter Feld/Celovško polje« [B.-I. SCHNABL]). Edinstveni viri vseslovenske jezikovne in socialne zgodovine so kronogrami (»Chronogramm« [B.-I. SCHNABL]). Celotno področje časopisja je zastopano s številnimi posameznimi gesli ter zbirnim geslom (»Publizistik« [A. MALLE]).

Med pomembne vire štejemo na novo odkrite rokopise in edine ohranjene primere redkih knjig, taka je npr. Pauličeva knjiga iz arhiva domačinke iz Zilje Lisce Watzko (v geslu »Paulitsch, Jakob Peregrinus« [P. G. TROPPER]). Njen arhiv je poleg tega pomemben tudi za analizo bralne kulture in kulturnega stremljenja v narodu (»Watzko, Lisca« [B.-I. SCHNABL], »Lesekultur«, [I. DESTOVNIK]). Neprecenljive so farne kronike in zapisniki kulturnih društev (npr. »Edinost v Šenttomažu« [K. STURM-SCHNABL]). Pomembni so tudi javni napisi v cerkvah ali na umetniških delih v javnem prostoru (»Inscript« [B.-I. SCHNABL]). Prvič obdelani pa so tudi vsi slovenski križevi poti s Celovškega polja kot del kulturne dediščine pokrajine in drugje po avstrijskem Koroškem (»Kreuzweg« [B.-I. SCHNABL]). Edinstvene so tudi razglednice deklet, zaposlenih v Egiptu (»Aleksandrinke« [B.-I. SCHNABL]). Na osnovi tega sledi najdba slovenskega društva Nil v Aleksandriji (»Pečnik, Dr. Karel« [D. GRAFENAUER]). Pomemben vir za etnologijo in socialno zgodovino predstavlja tudi gradivo iz arhiva Wiesflecker/Schnabl iz Zahomca na Zilji (»Nachbarschaft/soseščina im Unteren Gailtal/Spodnja Ziljska dolina« in »Žlahta im Unteren Gailtal/Spodnja Ziljska dolina« [P. WIESFLECKER]).

Nagrobni napisi, najdeni na osnovi terenskih raziskav in fotografskega gradiva Narodopisnega inštituta Urban Jarnik, so zaradi njihove literarne kakovosti celo identificirani kot samostojna literarna zvrst (»Grabinschrift« [B.-I. SCHNABL]).

3.5 Državnopravna in ustavna zgodovina

Objavljeni arhivski viri pravne zgodovine so za slovensko zgodovinopisje novost, ker srednjeveško zgodovino postavljajo v okvir evropskih pravnih procesov, pravne kontinuitete in sistematike (»Fürsteneinsetzung«, »Karantanien«, »Karantanische Mark«, »Karnburg/Krnski grad«, »Kontinuität«, »Slovenia submersa« [O. KRONSTEINER], »Personalitätsprinzip« [B.-I. SCHNABL], »Kärnten/Koroška« [W. DROBESCH]). Temeljno in interdisciplinarno naravnano je delo Wilhelma Wadla o občini Štalenska gora/Magdalensberg (Wadl 1995; glej tudi »Edlingerdienste, Gurnikämter und Brennamt ...«, »Edlinger-Gemeinschaftswald ...«, »Edlingergerichtsbarkeit ...«, vsa gesla [W. WADL]).

Pravnozgodovinsko pomembni so zapisi priseg ter prevodov patentov in kurend ali baročnih cerkvenih šematizmov (»Eidesformeln«, »Übersetzungen von Patenten und Kurrenden«, »Sprachgrenze im 18. Jh.« [T. DOMEJ] ali dvojezični *Celovski tržni red* iz leta 1793 (»Klagenfurter Marktordnung aus 1793« [B.-I. SCHNABL]).

Na nove temelje je postavljena slovenska ustavna zgodovina, ki v dobri meri sloni na novi oceni v avstrijski ustavnopravni zgodovini sicer znanih virov, deloma pa tudi na novo odkritih virih: »Oktroyierte Märzverfassung 1849«, »Landesverfassung 1849«, »Landesorganisationskommission«, »Reichsgesetzblatt«, »Landesgesetzblatt, zweisprachiges Kärntner 1850-1859«, »Kundmachung« (1–3), »Dezemberverfassung 1867« ter »Kronland«, »ustavna doba«, »Wahlkreiseinteilung«, »Landessprache«, »Minderheit/Volksgruppe«, »Volksstamm« (vsa [B.-I. SCHNABL]) kakor tudi »Amtssprache« [S. KERT-WAKOUNIG] in »Wahlkreiseinteilung und Nationalitätenpolitik vor dem Ersten Weltkrieg« [H. FILIPIČ].

Pomembni jezikovni in pravnozgodovinski spomeniki so tudi objavljeni dvojezični krajevni imeniki, saj prvič opredeljujejo regionalne slovenske endonime v njihovi pravnozgodovinski dimenziji (»Ortsrepertorium«, »Landeseinteilungserlass« (1 in 2), »Landeseinteilungsverordnung«, »Ortsverzeichnis« (1860, 1880, 1883, 1918), vsi [B.-I. Schnabl]).

4 Zaključki

ESKK temelji na izvornem znanstvenoraziskovalnem delu tako na terenu kot po arhivih in sloni na analizi izvirnega arhivskega gradiva, ki je bilo v dobri meri odkrito oz. prvič predstavljeno javnosti prav v okviru pripravljalnega dela za enciklopedijo. Daleč presega tradicionalne etno-nacionalne zgodovinopisne koncepte.

V arhivskem gradivu, ki je v nekaterih ključnih odkritjih bistveno spremenilo tradicionalne zgodovinske analize, leži bogastvo in trajna vrednost ESKK. V Avstriji, kjer je bila deležna izredno pozitivne družbene recepcije, je prispevala k evropskemu znanstvenemu diskurzu. ESKK obravnava koroško-slovensko kulturno zgodovino v širši medkulturni in regionalni oz. evropski perspektivi.

Zaradi transparentnosti znanstvene metode in objavljenih virov ter pozitivistične metode terenskega in arhivskega dela bo ESKK ostala pomembna izhodiščna točka za

nadaljnja interdisciplinarna in interkulturalna raziskovanja širšega geografskega in kulturnega prostora.

Literatura

- DOMEJ, Theodor, 1986: *Die Slowenen in Kärnten und ihre Sprache mit besonderer Berücksichtigung des Zeitalters 1740 bis 1848. Doktorska disertacija*. Dunaj: Universität Wien.
- KODER, Johannes, 2017 (v tisku): Enciklopedija slovenske kulturne zgodovine na Koroškem. *Rastje 2017*.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2016a: Enciklopedija slovenske kulturne zgodovine na Koroškem – nekaj misli znanstvenega urednika ob njenem izidu. *Studia mythologica Slavica* 19. 285–299. http://sms.zrc-sazu.si/pdf/19/SMS_19_13_Schnabl.pdf
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2016b: *Koroška deželna ustava 1849 ter njeni izvori in posledice. Doktorska disertacija*. Maribor: Filozofska fakulteta.
- STEINKE, Klaus, 2016: Rezension. *Informationsmittel (IFB): digitales Rezensionsorgan für Bibliothek und Wissenschaft*. <http://ifb.bsz-bw.de/bsz474053075rez-1.pdf>
- STURM-SCHNABL, Katja, 1971: Materinski jezik in ustvarjalna sila človeka. Amalija Lužnik, nepoznana koroška pesnica. *Koroški koledar*. Celovec: Drava. 59–62.
- STURM-SCHNABL, Katja, 1973: *Die slowenischen Mundarten und Mundartreste im Klagenfurter Becken. Doktorska disertacija*. Dunaj: Universität Wien.
- STURM-SCHNABL, Katja, 1991a: *Der Briefwechsel Franz Miklosich's mit den Südslaven – Korespondenca Frana Miklošiča z Južnimi Slovani*. Maribor: Obzorja.
- STURM-SCHNABL, Katja, 1991b: Franz Miklosich im Lichte seiner Lebensdokumente aus dem Bestand der Handschriftensammlung der Österreichischen Nationalbibliothek. *Österreichische Osthefte* 33. 9–94.
- STURM-SCHNABL, Katja, 1995: Pomen dunajske slavistike v slovenski kulturi. *Zgodovinski časopis* 49. 411–420.
- STURM-SCHNABL, Katja, 2007: Miklosichs Bedeutung für die Slowenistik unter besonderer Berücksichtigung seiner Lesebücher für Mittelschulen. *Wiener Slawistisches Jahrbuch* 53. 229–239.
- STURM-SCHNABL, Katja, 2005: De nouveaux enjeux pour les Slovènes de Carinthie. Antonia Bernard (ur.): *La Slovénie et l'Europe. Contribution à la connaissance de la Slovénie actuelle*. Pariz: Harmattan. 131–140.
- STURM-SCHNABL, Katja, 2009: Slovensko kulturno življenje v fari Št. Tomaž pri Čilberku od začetka 20. stoletja do nemške okupacije 1938. *Koroški koledar 2009*. Celovec: Drava. 139–156.
- STURM-SCHNABL, Katja, SCHNABL, Bojan-Ilija (Hrsg.), 2016: *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška, von den Anfängen bis 1942 [= ESKK]. I. zv., A–I, str. 1–539; 2. zv., J–Pl, str. 545–1039; 3. zv., Po–Ž, str. 1045–1603*. Wissenschaftliche Redaktion: Bojan-Ilija Schnabl, Katja Sturm-Schnabl; Fotoredaktion: Bojan-Ilija Schnabl; technische Redaktion: Bojan-Ilija Schnabl. Wien–Köln–Weimar: Böhlau Verlag.
- URANK-OLIP, Veronika, 2016: *Slovenski križevi poti v cerkvah južne Koroške*. Celovec: Mohorjeva.
- WADL, Wilhelm, 1995: *Magdalensberg, Natur, Geschichte, Gegenwart, Gemeindechronik*. Klagenfurt: Heyn.
- WADL, Wilhelm, 2017a: »Enciklopedija slovenske kulturne zgodovine na Koroškem, od začetkov do leta 1942«, Opazno temeljno delo. *Koroški koledar 2017*. Celovec: Drava. 171–172.
- WADL, Wilhelm, 2017b: »Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška«, Ein beeindruckendes Grundlagenwerk. *Koroški koledar 2017*. Celovec. 172–174.